

TEATTERIMUSEON TALLENUSSUUNNITELMA (päivitetty lokakuu 2008)

Tallennusvastuu ja yhteistyö

Teatterimuseon tallennusvastuu määräytyy toiminnasta valtakunnallisena erikoismuseona. Teatterimuseo ylläpitää suomalaisen teatterin ja tanssin kansallista kokoelmaa. Teatterimuseo vastaa teatteria ja tanssia koskevan aineiston tallennuksesta ja sen koordinoinnista Suomessa.

Esityksen valmistaminen on prosessi, johon osallistuu joukko teatterialan ammattilaisia (ohjaaja, dramaturgi, lavastaja ja pukusuunnittelija, valo- ja äänisuunnittelija, näyttelijä). Tilaan ja aikaan sidoksissa olevasta taidemuodosta jää jäljelle erilaisia dokumentteja. Esityksen suunnittelu- ja harjoitusvaiheessa syntyy luonnoksia, muistiinpanoja, työpäiväkirjoja, kuvamateriaalia ja muuta tausta-aineistoa sekä tekijöiden tietoa. Valmiista esityksestä jää yleensä näytelmäteksti/dramaturgia, sovitus/käsikirjoitus, käsiohjelma, juliste, valokuvia ja video, lavaste-elementtejä, pukuja, rekvisiittaa sekä tekijöiden tietoa/muistitietoa. Myös lehdistössä ja sähköisessä mediassa julkaistut kritiikit kertovat esityksestä. Yhä suurempi osa syntyvästä aineistosta on digitaalisessa muodossa, mikä asettaa uusia haasteita tallennustoiminnalle.

Suomalaiselle teatterikentälle ominaista on korkea **järjestäytymisaste**. Sekä työnantajat että työntekijät kuuluvat ainakin yhteen oman alansa järjestöön. Teatterialan liitoilla on monia jäsentensä toimialueisiin liittyviä kulttuuripoliittisia, koulutuksellisia ynnä muita tehtäviä varsinaisen edunvalvonnan lisäksi.

Teatteria koskevaa esineistöä ja arkistoaineistoa tallentuu paitsi teattereiden ja alan järjestöjen kokoelmiin, myös yksittäisten teatterin ammattilaisten kokoelmiin.

Teatterimuseon säätiön sääntöjen ja johtosäännön mukaisesti museon tehtävänä on

1. Säilyttää ja hoitaa taiteenlajin ominaispiirteitä ja kehitystä valottavaa museo-kokoelmaa ja arkistoaineistoa sekä kartuttaa niitä tallentamalla esineistöä, valokuvia sekä muuta aineistoa ja saattaa se tiedontarvitsijoitten käytettäväksi.
2. Ylläpitää valtakunnallista nauhoitearkistoa, joka tallentaa ääni- ja kuvatallenteita.
3. Ylläpitää alansa tutkimustoimintaa.
4. Julkistaa näyttelyin, julkaisuin ja muulla tavoin tietoa taiteenalan kehityksestä.
5. Toimia yhdyssiteenä alansa ja yleisön välillä pyrkimyksenä lisätä tietoa, ymmärrystä ja mielenkiintoa taiteenalaan kohtaan sekä syventää keskinäistä vuorovaikutusta.
6. Ylläpitää alansa kansainvälisiä suhteita ja tehdä suomalaista teatteria tunnetuksi sekä esitellä ulkomaisia teatteritaiteen ja sen lähialueiden saavutuksia.

Museon toiminta-alueena on koko Suomi. **Museo keskittyy ensisijaisesti suomalaisia ammattiteattereita (valtionteatterit, teatterilain piirissä olevat teatterit sekä muut ammatilliset ryhmät, lain piirissä olevat tanssiteatterit ja muut ammatilliset tanssiteatteriryhmät ja ammatilliset kesäteatterit), teatterialan järjestöjä, esittävän taiteen tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita koskevan aineiston keruuseen.**

Museon ensisijaisen tallennusvastuun ulkopuolelle jäävät näin ollen radio- ja tv-teatterit, harrastajateatterit ja -kesäteatterit, alueopperat, teatterialan oppilaitokset ja muut teatteria koskevat yhteisöt. Kuitenkin tämän materiaalinkin kohdalla on varmistettava, ettei korvaamatonta aineistoa tuhoudu ja että museolla on riittävä määrä aineistoa takaamaan tiedon saannin.

Historiallisesti vanhimman teatteria koskevan aineiston kohdalla museo toimii yhteistyössä erityisesti Suomen Kansallisteatterin, Svenska Teaternin, Suomen Kansallisoopperan ja Tampereen Työväen Teatterin kanssa. Erityisen tärkeätä on, että tämä arvokas aineisto säilyy vahingoittumattomana ja mahdollisimman helposti tutkijoiden käytettävissä.

Teatterin tallentamisen kannalta ongelmallisia ovat pienillä toimintaresursseilla toimivien tanssi- ja teatteriryhmien produktiot ja erillismäärärahoilla tehdyt yksittäisproduktiot. Näiden tekijöillä on sangen rajalliset mahdollisuudet tuottaa ja tallentaa esityksestä kertovaa dokumenttiaineistoa. Taiteellinen merkitys ei välttämättä takaa tallentuvuutta.

Tallennuksesta ja sen päämääristä sovitaan yhteistyössä alan ammattiteatterikentän, maakunnallista tallennusvastuuta kantavien maakuntamuseoiden ja alan korkeakouluopetuksen kanssa. Museo on myös yhteydessä erikoisarkistoihin, esim. Työväen arkistoon, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon sekä Teatterikorkeakoulun kirjastoon (jolla on teatteri- ja tanssialan lehtileikekokoelma).

Teatteria koskevan aineiston ei tarvitse välttämättä fyysisesti sijaita Teatterimuseossa. Kaikkea aineistoa ei ole tarpeen tallentaa eikä myöskään dokumentoida yhtä yksityiskohtaisesti. Tärkeintä on, että Teatterimuseolla on aineistosta tieto.

Museon tallennusvastuu painottuu ammattiteattereiden kohdalla aineiston kokoamisen lisäksi informaation jakamiseen. Teatterimuseon tehtävänä on antaa tarpeellista ohjausta.

Maakuntamuseoiden, kotiseutu- ja paikallismuseoiden vastuulla Teatterimuseo näkee olevan harrastajateatteritoiminnan tallentamisen.

Museo muistuttaa, että sen ensisijaisen tallennusvastuun ulkopuolelle jää joukko tärkeitä esittävän taiteen alueita, mm. sirkus ja viihde, joiden tallennuksesta olisi valtakunnallisesti sovittava.

Kartunta- ja hankintaperiaatteet

Teatterimuseon kokoelmat karttuvat pääasiassa lahjoituksin, joissakin tapauksissa ostoin. Talletuksia (deponointeja) vältetään. Museon tallennus on valikoivaa ja suunnitelmallista. Yksittäisten esineiden rinnalla pyritään tallentamaan kontekstia, koska esineen arvo ja merkitys syntyy yhteydestä laajempaan kokonaisuuteen. Usein erityisen keskeisessä asemassa on ns. hiljainen tieto, muistitieto, joka antaa samalla tietoa esimerkiksi prosessista tai esityksen tietyn osatekijän takana olevista tekijöiden intentioista. Museon tallennustoiminnan kriteerejä esitellään jäljempänä. Lähtökohdana on aineiston ainutkertaisuus tai sen historiallinen/alueellinen/taiteellinen edustavuus/merkittävyys. Museon kokoelmien on vastattava suomalaisen teatterin moni-

muotoisuutta. Museon vastuulla on se, että tuleville sukupolville, erityisesti tutkimuksen tarpeeseen, säilyy mahdollisimman laajasti tietoa teatterimme perinteestä. Muut kokoelmien tallentamiseen liittyvät tehtävät liittyvät teatteria koskevan tiedon popularisointiin ja teatterikasvatukseen (kokoelmien näyttelyarvo ja museopedagoginen arvo).

Museon kokoelmien **arvoa** määräävät seuraavat tekijät:

- a. historiallinen arvo/tietoarvo
- b. näyttelyarvo
- c. museopedagoginen/teatterikasvatuksellinen arvo

Ketä varten? Miten kokoelmia hallitaan?

Keskeisimpänä roolinaan kokoelmienhallinnassa museo näkee toimintansa tietokeskuksena. Toiminta tehokkaana tietokeskuksena edellyttää, että tutkijoilla on museon kokoelmissa käytettävissä systemaattisesti karttuva, ajan tasalla oleva teattereiden toimintaa, ohjelmistoja ja esityksiä koskeva perusaineisto, joka koostuu valokuva- ja videotallennearkistosta, sekä teattereittain ja näytäntökausittain järjestetyistä käsiohjelma-arkistosta ja teatteri- ja tanssialan lehtileikearkistosta.

Museon esine- ja arkistokokoelmat ovat tutkijoiden käytettävissä. Tutkijapalvelun tärkeimpiä työkaluja ovat Teatterimuseon ja Teatterin tiedotuskeskuksen yhteisesti ylläpitämä **esitystietokanta Ilona** sekä museon **kokoelmatietokanta Ida**. Ilonassa on tiedot kaikkien suomalaisten ammattiteattereiden esityksistä 1800-luvun lopulta alkaen. Tietokannan tietoja päivitetään jatkuvasti. Lisäksi sen avulla syntyy nykyisin myös tekijätietokanta. Museon tallennustoimintaa tuodaan näkyväksi pienimuotoisissa arkistonäyttelyissä sekä museon varsinaisissa näyttelytiloissa ja verkkonäyttelyissä.

Mitä tallennetaan?

Museon arkiston jatkuvasti karttuvaan kokoelmaan kuuluvat teattereiden toimintakertomukset, käsiohjelmat ja julisteet. Valokuvien tallentamisesta pyritään sopimaan tekijänoikeuksia omaavien valokuvaajien kanssa ja esitystaltioinneista sekä teattereiden että tekijänoikeuksia omaavien eri tahojen kanssa. Teatterimuseolla on esitysten tallentamista koskeva erillinen sopimus. Muun teattereiden toimintaan liittyvän asiakirja-aineiston tallentamisesta sovitaan tapauskohtaisesti.

Esinekokoelmien tallennuksessa on pyritty siirtymään yksittäisten esineiden tallennuksesta kokonaisuuksien tallentamiseen, mihin ei kaikilta osin ole päästy. Teattereiden ja yksityishenkilöiden lahjoittamaa aineistoa vastaanotetaan rajoitetusti. Lähtökohtana on järkevä ja tarkoituksenmukainen museon resurssit huomioonottava tallentaminen.

Tallennustoimintaa ohjaavat museon erilaiset projektit, erityisesti näyttelyt. 1960-luvulta alkaen olevaa lähihistoriaa ja nykyajan ilmiöitä on pyritty saamaan museon kokoelmiin. Teatterin alalla toimineiden henkilöiden jäämistöjä ja lakkautettujen teattereiden aineistoa pyritään ottamaan kokoelmiin ja sitä kautta huolehtimaan korvaamattoman aineiston säilymisestä. **Museo laatii toimintasuunnitelman yhteydessä vuosittaisen tallennussuunnitelman, jossa ovat painopistealueet.**

Henkilöarkistot muodostavat tärkeän osan museon arkistokokoelmista. Arkisto pyrkii tekemään toimintaansa tunnetuksi teatterin kentällä ja sitä kautta saamaan kokoelmiinsa uusia henkilöarkistoja. Tavoitteena on tätä kautta dokumentoida teatterin alalla toimineiden henkilöiden elämäntyötä. Elämäntyön dokumentointiin voidaan myös yhdistää henkilöhaastatteluja. Tällä hetkellä museon tallennustoiminnassa näkyy suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle ja tätä vanhemman sukupolven vähittäinen väistyminen.

Tallennustoiminnassa kiinnitetään **erityistä huomiota kontekstitietoihin**. Esimerkiksi pukujen tai valokuvien arvo määrittynyt pitkälti sen mukaan, kuinka paljon kyseistä aineistoa koskevaa tietoa saadaan tallennetuksi. Museon kokoelmissa olevan aineiston kontekstitietoja pyritään täydentämään myös jälkikäteen.

Tallennustoiminnassa kiinnitetään huomiota **aineiston seulontaan**. Museoon vastaanotettua aineistoa tarkastellaan kriittisesti tallennussuunnitelman asettamien suuntaviivojen mukaisesti. Jokainen aineistokokonaisuus inventoidaan jo ennen kuin se otetaan kokoelmiin.

Museon kokoelmissa on vielä inventoimatonta aineistoa. **Inventointi tullaan suorittamaan seuraavien 2–3 vuoden sisällä.**

Kaiken tallennustyön tavoitteena on dokumentoida suomalaisen teatterin historiaa ja nykypäivää mahdollisimman monipuolisesti. Teatterimuseoon tallennetaan esittävän taiteen eri ilmiöitä, aikakausia ja esitysgenrejä. Museo huolehtii siitä, että teatterin eri osa-alueet kuten ohjaajantyö, näyttelijäntyö, lavastus ja pukusuunnittelu sekä valo- ja äänisuunnittelu ovat edustettuina museon kokoelmissa. Esityskeskkeisen tallennuksen ohella on tärkeää dokumentoida myös teatterin piirissä toimivien ammattilaisten työtä, niin näyttelijäntyötä kuin esim. ohjaajan, pukusuunnittelijan ja lavastajan työtapoja ja -prosesseja. Erityisesti on huolehdittava siitä, että pienellä budjetilla toimivien vapaiden ryhmien tuotannot tulevat myös tallennuksen piiriin.

Aineiston tallentamiseen liittyvää kriteeristöä:

1. Esityksen korkea taiteellinen taso
2. Esityksen tietyn osatekijän erityismerkitys (näyttelijäntyö, lavastus, puvustus, valo- ja äänisuunnittelu, koreografia, ohjaus jne.)
3. Esittävän taiteen eri muodot (esim. tanssiteatteri, nukketeatteri, pantomiimi, nykysirkus, musiikkiteatteri)
4. Edustavuus suhteessa eri teatterimuotoihin ja lajityyppeihin (alueellinen edustavuus, populariteetti, paikallisuus)
5. Uutta etsivät kokeilut, taiteellisen lopputuloksen onnistumisesta riippumatta
6. Linjojen seuraaminen (ohjaajantyö, näyttelijän kehitys jne.)
7. Tutkimustarpeiden huomioonottaminen
8. Teatterimuseon tallennusohjelman kokonaisuuden huomioiminen

SÄILYTYSLUOKAT

Teatterimuseon kokoelmat luokitellaan kahteen eri säilytysluokkaan

I säilytysluokkaan kuuluu seuraava aineisto:

- ammattiteattereiden historiaa ja nykyajan ilmiöitä monipuolisesti valottavat tyypilliset esineet ja asiakirjat

- korvaamattomat uniikkituotteet
- taiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät esineet, jotka eivät ole rahallisesti korvattavissa
- tutkimuksen ja näyttelytoiminnan kannalta välttämättömät esineet ja asiakirjat

Tähän luokkaan kuuluvalle aineistolle tulee turvata täysi konservointi ja parhaat mahdolliset säilytysolosuhteet.

II säilytysluokkaan kuuluu aineisto, jota tarvitaan näyttelyissä ja museopedagogisessa toiminnassa

Kehitysnäkymiä ja tulevaisuuden haasteita

Tulevaisuudessa keskitytään **entistä enemmän nykyteatterin dokumentointiin**. Käytännössä tämä tarkoittaa valittujen teatteriesitysten kokonaisdokumentointia.

Esityksistä pyritään tallentamaan:

- esityksen suunnittelu- ja valmisteluvaiheeseen liittyvää aineistoa, esim. lavastus- ja pukuluonnokset, ääni- ja valosuunnitelmat, ohjaajan ja näyttelijöiden pääkirjoja ja muistiinpanoja, valokuvia, videoita harjoitustilanteista
- esitykseen liittyvää aineistoa, esim. pukuja, rekvisiittaa, käsiohjelma, juliste, valokuvia esityksestä, videotallenne
- muu esitystä valottava aineisto, esim. tekijähaastattelut, kritiikit (tallentuvat pääsääntöisesti Teatterikorkeakoulun kirjastoon)

Dokumentoinnissa seurataan nykyteatterin tallennustyöryhmän asettamia suuntaviivoja. Nykytekniikka mahdollistaa korkealaatuisten esitystaltiointien tekemisen. Tekijänoikeuskysymyksiä selvitetään edelleen, jotta tallennus olisi mahdollista tehdä joustavammin.

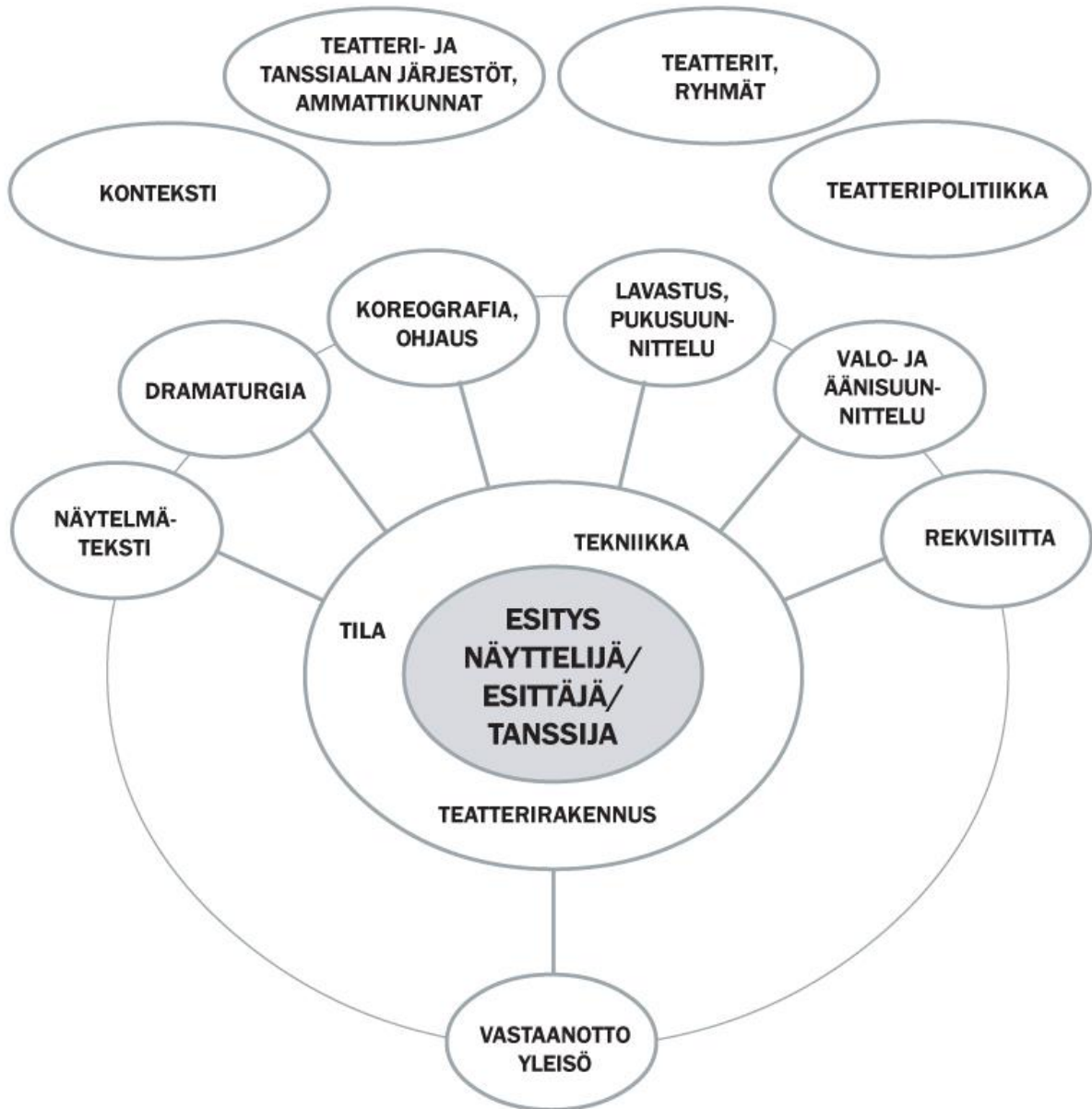
Muistitiedon tallennus on edelleen tärkeätä. Esityskeskeisen tallennuksen rinnalla dokumentoidaan erityisesti näyttelijän- ja ohjaajantyötä, teatteritekniikkaa sekä lavastajien ja pukusuunnittelijoiden työtapoja ja työprosesseja. Näyttelijöiden ja ohjaajien muistitietoa tallennetaan tekijähaastatteluilla.

Tärkeänä osana arkiston tallennustoimintaa kehitetään valtakunnallista teatterialan nauhoitearkistoa, **suomalaisen teatterin ja tanssin audiovisuaalista arkistoa**. Arkistossa jo nyt olevat ääni- ja kuvanauhat digitoidaan ja teattereiden kanssa sovitaan esitysten taltiointeista ja nauhoitteiden arkistoinnista Teatterimuseoon. Samassa yhteydessä sovitaan nauhoitteisiin liittyvistä tekijänoikeuksista ja käyttöoikeuksista. Nauhoitekokoelman digitoiminen on yksi osa laajempaa aineistojen digitointityötä, jota Teatterimuseossa on tehty jo noin 10 vuoden ajan. **Lähi vuosien suuri haaste onkin digitaalisen aineiston pitkäaikais säilytys.**

Teknologian kehitys muuttaa teatterintekemisen prosesseja (skenografia, valo- ja äänisuunnittelu). Alan ammattikunnan kanssa pohditaan järkevää ja tarkoituksenmukaista tallennustapaa.

Tekijänoikeudet ovat yksi haaste, joka kokoelmien käytettävyyden vuoksi tulisi voida ratkaista nykyistä paremmin. Teatterimuseo on käynnistänyt alan tekijänoikeuksia valvovien tahojen kanssa tekijänoikeuksia koskevat neuvottelut.

Tulevaisuudessa on ehkä syytä pohtia laajemmin paitsi kokoelmien arvoluokitusta myös esineen **elinkaarta**.

TEATTERI- ARKISTOT	JULISTEET, KÄSIOHJELMAT	ESITYSKUVAT, KUVAT PROSESSISTA	ESITYS- TALIOINTI
PIENOISMALLIT, 3D-MALLINNOKSET LUONNOKSET, JNE.	PUVUT, LAVASTUSOSAT, REKVISIITTA	HILJAINEN TIETO, TEKIJÄN TIETO	TEATTERI- KRITIIKKI